

ПСИХОСЕМАНТИКА: ПРОБЛЕМИТЕ НА ЗНАЧЕЊЕТО ВО КОМПЈУТАЦИСКАТА ТЕОРИЈА НА УМОТ

д-р Боби Бадаревски

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Филозофски факултет, Институт за родови студии

Клучни зборови: филозофија на ум, компјутациска теорија на ум, семантика.

Key words: philosophy of the mind, computational theory of the mind, semantics.

Односот на јазикот и мислењето е стар филозофски проблем. Во современата филозофија и лингвистика, ова прашање се поставува во контекст на когнитивната наука, како интередисциплинарно поле на истражување составено од филозофија, лингвистика, невронаука, вештачка интелигенција. Во овој контекст на истражување, прашањето за јазикот и мислењето се поставува како прашање за лингвистичкиот карактер на менталните процеси. Според некои автори, дури и да е оправдана теоријата дека мислењето е репрезентативно (симболско) тоа не значи дека менталните процеси се семиотички исто така. Компјутациската теорија ги поврзува двете стојалишта за семиотичката природата на мислењето и мисловните процеси: мисловните процеси се семиотички процеси, односно, семиотичко-лингвистичката анализа е компатибилна во утврдувањата на законитоста на мисловните сфери како семиотички сфери. Клучното прашање кое го разгледувам во текстот е каква семантика на мисловните процеси е најсоодветна во контекст на компјутациската теорија на умот.

Преку анализата на клучните приговори на семантиката на компјутациската теорија на умот, ќе ја покажам неоправданоста и недоследноста на таквите приговори. Тоа не значи дека ќе развијам нови аргументи во одбрана на семантичката димензија на компјутациската теорија на умот, туку ќе се обидам да дадам аргументи за проширување на компјутациската теорија на когнитивните процеси, истражувајќи ја можноста когнитивните процеси да бидат претставени и анализирани како семиозни процеси. Неколку аргументи одат во прилог на таа хипотеза: од една страна тоа е хипотезата за јазикот на мислите, од друга, можноста за релационата индивидуација на менталните состојби која не е во колизија со компјутационализмот.

Во текстот „Методолошкиот солипсизам разгледуван како истражувачка стратегија во когнитивната психологија“ (Fodor, 1980), американскиот филозоф Џери Фодор ја изнесува својата теорија и одбрана на компјутациската теорија на умот. Во неговата верзија на оваа теорија, условите на репрезентативната теорија на умот не интерферираат со формалните услови на компјутациската теорија. Клучниот поим кој ќе ги обедини двете теории е поимот на тесна содржина кој ги вклучува семантичкиот и синтаксичкиот услов.

Според Фодор, да се мисли, на пример, дека Марвин е меланхоличен е исто што и да се репрезентира Марвин на определен начин; имено, дека тој е меланхоличен, но не и, на пример,

трогнат, или само потиштен и нерасположен. Меѓутоа, ние не можеме да го репрезентираме Марвин дека тој е меланхоличен освен доколку не сме во определена релација со репрезентацијата на Марвин; и тоа не наспроти која било репрезентација на Марвин, туку онаа репрезентација чија содржина е дека Марвин е меланхоличен; репрезентација која ја изразува пропозицијата дека Марвин е меланхоличен. Значи, *a fortiori*, барем некои ментални состојби/процеси вклучуваат барем некои релации кон определени репрезентации. Според Фодор, токму тоа својство на менталните состојби/процеси го проучува когнитивната психологија.

Од една страна менталните состојби се разликуваат според содржината на репрезентациите, па поради тоа може да дозволиме разлика меѓу мислењето дека Марвин е меланхоличен и мислењето дека Сем е меланхоличен, а од друга страна, менталните состојби се разликуваат според релацијата (може да дозволиме разлика меѓу мислењата, надевањата, претпоставувањата, сомневањата дека е Марвин меланхоличен). Иако се чини тривијално, според Фодор, тешко е да се поверува дека една сериозна психологија може да работи со помалку елегантни разлики од овие, и тешко е да се поверува дека психологијата која ги прави овие разлики може да го игнорира поимот на ментална репрезентација. Тежината на аргументот е очигледно на товар на оној кој тврди дека ни требаат поголем број степени на слобода од овие: најслабата хипотеза е дека менталната состојба (типски) се индивидуализира определувајќи ги релациите и репрезентациите како такви. Кога Фодор зборува за „типски идентитет“ (одвоеност) на менталните состојби, тогаш тој сака да ја дофати смислата на „иста ментална состојба“ според која, на пример, Џон и Мери се во иста ментална состојба доколку двајцата веруваат дека водата тече. Во согласност со тоа, тој ќе го употребува поимот „идентитет на инстанции“ (одвоеност) на менталната состојба според која е нужно ако се x и y во иста ментална состојба, тогаш $x=y$. Според Фодор, која било психологија која оди во оваа насока е верзија на репрезентациската теорија на мислите и сосема е оправдано да се усвои некоја ваква теорија како еден вид работна хипотеза во психологијата, само затоа што нема ниту една алтернатива која изгледа барем малку веројатна и затоа што емпириските истражувања под ваквата хипотеза се покажале како доста продуктивни.

Покрај репрезентативниот аспект на модерната когнитивна психологија, Фодор ја истакнува компјутациската истражувачка парадигма, која ја надополнува репрезентативната теорија. Според него, компјутациските процеси освен што се репрезентациски тие се и симболички и формални. Симболички се затоа што се дефинирани преку репрезентации, а формални се затоа што се применуваат на репрезентациите преку на синтаксата на репрезентациите. Вториот услов (за синтаксата) е тој кој го прави тврдењето дека менталните процеси се компјутациски посилни од репрезентациската теорија на мислите.

Кон тврдењето за синтаксичноста на менталните репрезентации Фодор ја придодава претпоставката дека менталните процеси се формални процеси. Да се каже дека некоја операција е формална не е исто што и да се каже дека е синтаксичка поради тоа што можеме да дефинираме формални процеси за репрезентации кои немаат синтакса. Тоа што синтаксичките операции ги прави еден вид формални операции се состои во тоа што синтаксичкото се определува како спротивно на семантичкото. Формалните операции се оние кои се определени без референција на семантички својства на репрезентациите какви што се, на пример, вистина, референција и значење. Во теоријата на Фодор, поимот формалност останува интуитивен и

метафоричен: формалните операции се применуваат со оглед на облиците на објектите во своите сфери.

Претпоставката дека содржината на репрезентациите е (типски) индивидуализирачко својство на менталните состојби, е веројатно единствена работа која ја разликува мислата на Петар дека Сем е луциден од неговата мисла дека Сали е депримирана. Но, доколку компјутациската теорија на мислите е вистинита и доколку, како што може да претпоставиме, содржината е семантички поим *par excellence*, тогаш следува дека со самата содржина не може да ги разликуваме мислите. Поточно, компјутациската теорија на мислите бара две мисли да бидат различни во содржина само ако може да се идентификуваат со релации кон формално различни репрезентации: ако се утврдат субјектот и релацијата, тогаш менталните состојби може да бидат (типски) различни само доколку репрезентациите кои ги конституираат нивните објекти се формално различни.

Според Фодор тоа значи дека прифаќањето на условот на формалност за менталните состојби имплицира значајно стеснување на вообичаената онтологија на менталното; за сите видови состојби кои изгледаат на прв поглед како вистински ментални состојби ќе се покаже дека не ја засегаат психологијата доколку таа не се согласи на условот на формалност. Таков е примерот со ставовите „знае дека Р“. Бидејќи, знаењето е поврзано со вистината, и бидејќи вистината е семантички поим, ќе следува дека не е можна психологија на знаење. Слично на тоа, може да кажеме дека не е можна психологија на перцепција доколку треба да се задоволи условот за формалност. Да се гледа е некое достигнување; не може да се гледа нешто што не постои. Од гледна точка на репрезентациската теорија на мислите, тоа значи дека гледањето опфаќа релации меѓу менталните репрезентации и нивните референти.

Компјутациската теорија на умот и значењето

Втемеленоста во функционалистичката теорија и употребата на компјутерската парадигма претставува доминантна карактеристика на најголем број современи филозофско-психолошки ориентации (Horst, 1996). Функционалната стратегија се состои во тоа што менталните состојби (верувања...) се опишуваат и индивидуализираат во термини на каузални релации меѓу перцептивните инпути и менталните состојби, и меѓу менталните состојби и аутпутите изразени со некој облик на однесување. Менталните состојби во сите овие три типа релации се индивидуализираат со оглед на каузалната или функционалната улога која ја имаат во однос кон други ментални состојби.

Функционалистичката структура на менталните процеси овозможува плодна научна идеја според која умот или невронскиот мозочен систем е определен вид органски дигитален компјутер. Според компјутациската парадигма или метафора, менталните активности може да се сведат на програма на дигитален компјутер: прво, умот/мозокот манипулира и пресметува симболи кои се присутни во когнитивниот систем преку инпутот на сензорните модули; и, второ, компјутерската метафора изискува компјутациите да бидат алгоритамски.

Во Фодоровата верзија на компјутерската теорија (Fodor, 2000), симболите со кои пресметува умот се сфатени како ментални репрезентации (Fodor, 1981a; Block, Fodor, 1972). На пример, во случај на верувањата, субјектот е во ментална состојба на верување (s верува дека врне дожд), тогаш кога постои релација меѓу организмот и симболот (менталната репрезентација) кој ја *претставува* (репрезентира) состојбата на стварите дека дождот паѓа,

или поинаку, *значи* дека дождот паѓа (Fodor, 1985). Менталната репрезентација како основен поим на когнитивно-компјутациската теорија, претставува симбол или знак кој во невронскиот код „стои за“ некој надворешен предмет или состојба. Според стандардното гледиште на оваа теорија, менталната репрезентација е дадена во форма на збор и/или реченица која не е изразена во некој од природните јазици. Фодор ја застапува идејата дека се работи за јазикот на мислите. Јазикот на мислите може да го сфатиме како машински јазик, код, на дигиталните компјутери. Според оваа аналогија јазикот на мислите е медиум во кој се одвива репрезентирањето и пресметувањето.

Во когнитивно-компјутациската теорија, објаснувањето на процесите на мислењето треба да одговори на две прашања: како се формираат репрезентациите и, како умот, во менталните процеси, манипулира со репрезентациите. Оваа поделба на две прашања, сугерира дека и одговорите на застапниците на когнитивно-компјутациската теорија ќе бидат во согласност со имплицитните одговори дадени во прашањата: менталните процеси ќе бидат поделени на интерен и екстерен дел: состојбата на верувањето е определена со односот на субјектот кон менталниот знак, односно, репрезентацијата – претставува интерен дел на објаснувањето. Екстерниот аспект се однесува на релацијата меѓу знакот и некоја фактичка состојба на светот, со што се определува значењето на репрезентациите. Застапниците на когнитивно-компјутациската теорија сметаат дека овие две компоненти се независни.

Според ваквиот начин на поделба, на внатрешни и надворешни компоненти на интенционалните состојби, се наметнува прашањето за нивната семантичка определеност, односно, прашањето како да ја определиме содржината на интенционалните состојби. Негово определување повторно ќе биде двострано. Определувањето на содржината некако е поврзана со надворешната компонента на интенционалниот став. Менталните репрезентации се јавуваат секогаш кога се појавува и предметот кој го репрезентираат. Значењето на репрезентацијата е определено со состојбата на светот или околината која таа репрезентација ја иницира. Содржината на репрезентацијата е зададена со релацијата меѓу репрезентацијата и состојбата на која се однесува таа. Релацијата ќе биде корелативна на тој начин што репрезентацијата систематски ќе коварира со состојбата на стварите (Fodor, 1994).

Определбата на содржината не е единствена карактеристикана менталните репрезентација во компјутациската теорија: во компјутацискиот процес, репрезентациите имаат некаква функционална улога која ќе го дефинира нивниот каузален однос кон некоја друга репрезентација (Aydede, 1997). Така, на пример, менталната состојба на верувањето кое е определено со репрезентацијата на паѓањето дожд, како резултат ќе има друга ментална состојба, на пример, некаква намера да се обезбеди чадор. Во овој случај, на менталните репрезентации може да им се припише содржина со оглед на нивната функционална улога. Ваквата тип содржина ќе биде наречена „тесна содржина“, содржина во потесна смисла (Vollini, 1997). Психосемантиката има дуална природа; за која содржина станува збор ќе зависи од два меѓусебно независни фактори: аспектот на корелација и аспектот на функционалната улога. Когнитивно-компјутациската теорија поради определувањето на своите семантички стојалишта предизвикува критики и оспорувања: едни ја доведуваат под прашање одржливоста на теоријата во целост, додека други ги оспоруваат некои нејзини поединечни стојалишта (Chalmers, 2003).

Когнитивизмот на когнитивно-компјутациската теорија се претставува како теорија на пропозициски ставови па затоа уште се нарекува „Психологија на верување и желби“ (Strijbos, de Bruin, Leon C. 2012). Менталните репрезентации кои се изразени со пропозициските ставови се носители на семантички својства: симболите и речениците ги манифестираат семантичките својства тогаш кога се однесуваат на некои предмет или состојби на надворешниот свет, кога имаат референт и кога тие се вистините или лажни, односно имаат вредност на вистинитост. Менталните репрезентации или речениците во јазикот на мислите, како што вели Фодор, се исполнети со содржина која по својата природа е семантичка (Fodor, 2008). Од друга страна, компјутерската метафора го опишува манипулирањето со репрезентациите по аналогија со дигитален компјутер. За компјутерот, кој манипулира со симболите, тешко дека може да се каже дека го „разбира“ семантичкото значење на симболите: процесирањето е чувствително само на формалните својства на симболите. Оваа двојна природа на компјутацискиот моделот на умот претставува клучен проблем на психосемантиката: како да се поврзат семантичките со формалните аспекти на менталните репрезентации присутни во компјутациските процеси.

Кон семантиката за компјутациските процеси

Овој проблем може да го изразиме како прашање на пропозициски ставови, односно, што значи за некој субјект, да има „верување дека Р“, и како значењето на Р е претставено на субјектот. За да се одговори на ова прашање потребно е прашањето да се подели на два потпроблеми: во што се состои состојбата на верување и што значи тоа дека верувањето има содржина дека Р.

Во однос на првиот потпроблем, концепцијата на Фодор за когнитивно-компјутациската теорија кој ја определува тој како репрезентатиска теорија на ум, нуди објаснување на проблемот преку две темелни барања. Првото барање зборува за природата на пропозициските ставови— да се има пропозициски став значи да се биде во релација кон ментална репрезентација која претставува елемент на јазикот на мислите (Fodor, 1981b). Овој став ја има следнава формулација:

За секој организам О и за секој пропозициски став С кон пропозицијата Р, постои (компјутациска/функционална) релација Р и ментална репрезентација МР таква што МР значи дека Р, и О има С ако и само ако О е во релација Р кон МР (Aydede, 1997; Fodor, 1987).

Бидејќи менталните репрезентации се елементи на јазикот на мислите (Fodor, 2010) тие може да бидат третирали како реченици. Ако ги егзимплифицираме пропозициските ставови со верувања, Фодоровиот став може да го дефинираме на следниов начин.

О има верување В, ако и само ако постои реченица р таква што О ја верува.

Реченицата Р тука значи реченица на јазикот на мислите или ментална репрезентација, а со синтагмата О ја верува ја означуваме релацијата кон таа реченица. Второто барање на Фодор се однесува на целината на менталната динамика. Прашањето е како менталните репрезентации, како објекти на пропозициските ставови творат ментални процеси, односно, која е нивната природа. Фодоровата формулација може да ја претставиме на следниов начин:

Менталните процеси се каузални секвенции на менталните репрезентации (Fodor, 1980).

Според овој став, менталниот процес се претставува како каузален синцир на причини и последици кои ги имаат менталните репрезентации меѓусебно. Така, на пример, менталната репрезентација која му припаѓа на пропозицискиот став верување, а има форма „ќе врне дожд“ е каузална причина за чинот на посегнување по чадор. На тој начин доаѓаме на претходно формулираниот проблем: на кој начин, организмот низ каузално ментално процесирање, го препознава значењето или семантичките својства на менталните репрезентации. Можното решение ќе биде дека верувањето ќе има содржина, односно неговиот објект ќе биде пропозиција, ако и само ако состојбата на стварите кои ги изразува пропозицијата постои така што каузално ја предизвикува менталната репрезентација. Односот на состојбата дека П и состојбата на стварите е корелациски.

Семантика на концептуалната улога

Јасно е дека менталната репрезентација се здобива со семантички својства од состојбата на стварите, така што состојбата на стварите ги определува условите на вистинитост на менталните репрезентации. Меѓутоа, вака формулираната корелациска семантика не ги определува директно семантичките својства на репрезентациите кои учествуваат во каузалното процесирање. За умот, мислен како дигитален компјутер, при процесирањето релевантни се само синтаксичките својства на репрезентациите. Умот како и компјутерот ги препознава само формалните (физичките) својства на репрезентациите, како нејзини семантички својства. Умот во каузалниот тек на процесирање ја третира репрезентацијата како реченица во јазикот на мислите како неинтерпретирана формула. Со тоа се наметнува проблемот за тоа како да ја објасниме поврзаноста на семантичките со каузалните (формалните) својства на симболите.

Одговорот на Фодор се состои во она што се означува обично како „услов на формалноста“: врската на каузалните својства на симболите со нивните семантички својства е остварена преку нивната синтакса. Оваа идеја претпоставува дека умот можеме да го претставиме како програма на пробалистички алгоритми кои го управуваат манипулирањето со симболите. Процесот на компјутацијата се одвива на тој начин што сите процеси се чувствителни само синтаксичките својства на симболите. Овие својства определуваат на кој начин некој симбол каузално ќе влијае на некој друг симбол. Каузалноста или функционалната врска меѓу симболите/речениците на јазикот на мислите е директно определена со синтаксата. Но, што е со семантиката? На кој начин е зачувана правилноста (во смисла на интелигибилност и рационалност) на инференцијалните врски меѓу репрезентациите?

Одговорот е во аналогитата со формалната логика. Според теоријата на докази, валидноста на заклучоците и нивната семантичка вредност се покажува со помош на строго формални или синтаксички својства. На ист начин каузалната релација ја чува инференцијалната прифатливост меѓу два симбола од кој еден изразува пропозиција којашто имплицира некоја друга пропозиција изразена со некој друг симбол. Синтаксичките својства на симболите заедно со правилата на дедукција кои се содржани во „програмата“ ги чуваат нивните семантички својства. Карактеристично за процесот на компјутација е паралелизмот на синтаксичките и семантичките својства на симболите или речениците на јазикот на мислите.

Семантика на услови на вистинитост

Патнамовата критика на ваквиот модел на објаснување започнува со прашањето? На кој начин умот „го разбира“ или „го знае“ значењето на речениците/менталните репрезентации кои ги пресметува (Putnam, 1975). Разбирањето на речениците кои ги употребува говорникот, обично, се објаснува со помош на два принципа, од кој едниот припаѓа на теоријата на значење, а другиот на теоријата на вистината. Првиот принцип е принцип на композиционалност, а вториот ги определува условите на вистинитоста. Принципот на композиционалност тврди дека значењето на целината (реченицата) е определено со значењето на деловите. Некоја реченица е вистинита или лажна со оглед на тоа дали нејзините именки реферираат или денотираат некој стварен предмет или личност од надворешниот свет, а предикатот стои за некое стварно својство.

Формално изразено - $P(a)$, (P е предикат додека (a) е име), тогаш дефиницијата на вистината ќе биде:

$P(a)$ е вистинито ако и само ако постои предмет x таков што го денотира својството X така што R стои за него, и постои x што го поседува X .

Претходната дефиниција се потпира на дефиницијата на вистинитост на Тарски, која ја применил Давидсон во семантиката за природниот јазик (Davidson, 1973, 1993). Наједноставно изразено, неговото определување за вистинитоста на речениците е определена од таканаречената Т-конвенција. Во согласност со таа конвенција реченицата „Снегот е бел“ ако и само ако снегот е бел. Ако се обидеме да ги примениме овие ставови на психолошката теорија која располага со поимот на интерни репрезентации, и вклучува јазик на мислите како медиум на репрезентации и компјутации, според некои автори, ќе ја увидиме циркуларноста на објаснувањата на таквите теории и запаѓање во нерешливи проблеми. Имено, ако, како и Давидсон, бараме *знаењето* на условот на вистинитост да биде нешто суштинско во семантиката ќе се соочиме со два типа проблеми. Во едниот случај, кога велиме дека субјектот кога мисли, ја разбира реченицата „Снегот е бел“ (со оглед на тоа дека знае дека таа е вистинита ако и само ако снегот е бел), ќе претпоставиме дека на некој начин тој репрезентира преку друга идентична реченица. Ако ги употреби зборовите „Снегот е бел“ за да репрезентира на релевантен начин „дека е снегот бел“ објаснувањето запаѓа во циркуларност. Ни преостанува да се обидеме со ставот дека умот го разбира значењето на реченицата без употреба на репрезентации. Ова решение на прв поглед е неприфатливо бидејќи го порекнува едно од основните барања на когнитивно-компјутатиската теорија – репрезентативноста.

Верификациска семантика

Одговорот кој Патнам го нуди како решение за семантиката на когнитивно-компјутатиската теорија, се темели на тврдењето дека на речениците кои ги мислиме не може да им припишеме „знаење“ за условите на вистинитост, но затоа може да им ги припишеме самите услови на вистинитост. Ако не може да биде знаењето основен поим на теоријата која ја разгледуваме, тогаш тоа треба да бидат семантичките поими на вистина и референцијата. Според ваквото гледиште, верувањата на луѓето може да ги сметаме како сигурни индикатори за светот, па може да им пристапиме со определена сигурност за нивната вистинитост.

Меѓу застапниците на компјутациската теорија, слична теорија разви Филд во познатиот текст „Ментални репрезентации“ (Field, 1978) која Патнам ја нарекува верификациска семантика (Putnam, Boolos 1990). Според Филд, јазикот, односно речениците на јазикот, може да ги сметаме за *интерпретирани* преку збир од правила кои на аналогните реченици им определуваат степен на конфирмација во однос на искусствените инпути и други аналогни реченици. Ваквата семантика според Патнам ги задоволува потребите на когнитивно-компјутациската теорија. Таа е реалистички когнитивна затоа што за поимот верување зборува како за степен на верување (реалистично е тоа што верувањата може да ги сметаме секогаш за дефинирани за целата сфера на нивните екстензии); но и функционална бидејќи дава функционално објаснување на вистината и референцијата за системот на интерни репрезентации.

Верификациската семантика функционира во обратна насока од семантиката на условите на вистинитост. Верификациската семантика е заснована на потеклото на мисловните состојби (во тесно психолошка или проксимална смисла) и на степенот на веројатност (на функциите на степенот на конфирмација) преку кои е можно да се оправда мисловната состојба; додека семантиката на условите на вистинитост е заснована на потеклото на содржините на менталните репрезентации и го отсликува односот на репрезентацијата и предметот (дистална компонента). Верификациската семантика од овие причини е најсоодветна семантика за тесносодржинските теории како што е компјутациската теорија. Иако многу застапници на компјутационализмот со исклучок на Филд, нема да се сложат со ова тврдење, Патнам и неговите истомисленици тврдат дека таа консеквентно следува од нивните ставови. Имено, ако тесната содржина е клучна во теоријата за психолошкото објаснување на компјутационализмот, тогаш произлегува дека верификациската семантика е нејзин соодветен семантички израз.

Во зависност од тоа кој вид семантика ќе ја прифатиме како релевантна ќе одлучиме за критериумите на индивидуирање на содржините на менталните репрезентации. Познатиот пример на Патнам за Земјата и Земјата-двојник ја покажува оваа меѓузависност. Ако е единствената разлика меѓу Земјата и Земјата-двојник тоа што на Земјата водата има хемиски состав H_2O , а на Земјата-двојник XYZ тогаш имаме можност на говорниците на Земјата и Земјата-двојник (со претпоставка дека имаат идентичен молекуларен состав) кога ја мислат мислата „ова е вода“ да им припишеме иста или различна содржина во зависност од тоа која семантичка рамка ќе ја избереме. Според верификацискиот, тесносодржинскиот, односно психосемантичкиот критериум (според Бурге – индивидуалистичкиот (Burge, 1979, 1986)) содржините ќе ги сметаме за идентични. Според критериумот на семантиката на условите на вистинитост содржините на мислите на жителите на Земјата и жителите на Земјата-двојник ќе ги сметаме за различни затоа што според него содржината зависи од релацијата кон состојбата на стварите (Aydede, 1997).

Фодор и застапниците на компјутационализмот ја застапуваат тезата за тесносодржински критериум за индивидуирање на содржините на менталните репрезентации. Ако се менталните репрезентации реченици на јазикот на мислите, а верификациската семантика е применлива на проксималните процеси, тогаш консеквентно е да се тврди автономија на семантиката на јазикот на мислите во однос на референцијалната семантика. Доколку пак значењето на изразите на јазикот на мислите е независно од значењето во комуникацискиот, говорниот јазик,

теоретичарите на психосемантиката треба да покажат како содржината на менталните репрезентации може да остане релативно стабилна. Тврдејќи ја автономноста на јазикот на мислите на компјутационализмот му се заканува опасност од релативизам и субјективизам бидејќи јазикот на мислите се класифицира како таканаречените „приватни јазици“. Со инсистирањето за автономноста на јазикот на мислите психосемантикарите запаѓаат во сериозни тешкотии. Патнамовиот аргумент сака да покаже дека семантичката стратегија на компјутациската теорија не може да покаже разлика меѓу содржините на менталните репрезентации, дури и кога тие очигледно се разликуваат.

За оваа цел Патнам конструира мисловен експеримент, сличен на оној со Земјата и Земјата-двојник (Putnam, 1987). Да замислиме две момчиња, Оскар и Елмер, кои растат во различни краишта на некоја имагинарна земја. Во деловите на земјата во кои момчињата живеат условите се многу слични, освен што постојат мали разлики во дијалектите. Разликата се манифестира во тоа што во еден дел од земјата, зборот „граг“ се употребува за кујнски садови направени од алуминиум, а во другиот дел на земјата, истиот зборот „граг“ се употребува за кујнски садови направени од сребро. Нашите две момчиња ќе имаат исти ментални репрезентации на „граг“ кои ќе бидат на ист начин функционално ефикасни во предизвикување на верувања во врска со „граг“. Содржината на менталните репрезентации ќе биде во согласност со верификациската семантика и ставовите за тесна содржина, исти и кај Оскар и кај Елмер иако е очигледно дека поимот „граг“ во овие два случаи има различни референти и дека битно се разликува во екстензијата. Ако на овој степен на нивното познавање на значењето на зборот „граг“ неговата репрезентација има за нив иста содржина, не е јасно на кој начин ќе дојде во разлика на содржината, под претпоставка дека момчињата растејќи собираат сè повеќе информации за зборовите. Очигледно содржината на репрезентацијата нема да се измени со надополнување на споредни информации. Сè што ќе се случи ќе биде континуирана промена на степенот на конфирмација на речениците кои го содржат зборот. Континуираната промена во овој случај не значи дека содржината на репрезентацијата се променила.

Патнамовиот мисловен експеримент покажува дека индивидуалистичката стратегија втемелена на верификациската семантика едноставно нема критериум за индивидуирање за содржините на менталните репрезентации. Функционалната улога не е критериум. Ако се вклучат во психосемантиката и дисталните семантички компоненти како што се референцијата и екстензијата ќе се најде на уште поголеми проблеми. Зборот/знакот „граг“ во различни дијалекти има очигледно различни референти. Доколку се тврди дека определувањето на референтот е независно од содржината на репрезентацијата воопшто не може да определиме по што значењето на зборот „граг“ се разликува во мислењето на Оскар и Елмер. Исто ќе важи и за екстензијата на именката.

Интерпретативна семантика

Овој облик на Патнамовиот аргумент се однесува скоро на сите тешкотии на компјутационата семантика. Дури и кога во психосемантиката би се прифатило семантичка рамка која би водела сметка за потеклото на репрезентациите, кога би се прифатил ставот дека екстензијата на имињата го определува неговото значење, со тоа сè уште не би се решил проблемот на индивидуирање на содржините. Аргументот го тврди следното: прифаќаме дека двата термини кои се различни во екстензијата ќе ги сметаме различни во содржината. За да ја

определиме екстензијата на одделен термин, треба да ја познаваме екстензијата на некои други термини. За да се исполни тој услов, треба да имаме дадена интерпретација на јазикот; но, доколку ја немаме – ќе немаме ниту идеја за тоа што се екстензиите на термините.

Што значи да се интерпретира еден јазик и зошто компјутациската теорија, теоријата за интерпретацијата на јазикот не може да си ја дозволи? Идејата на интерпретацијата онаква како што Патнам ја има на ум потекнува од Квајн и Давидсон (Stoecker, 1993). Според оваа идеја, интерпретацијата на некој туѓ јазик е можна само ако постои таканаречена шема на преведување која е таква да може да се научи и според неа да се пронајдат еквиваленти со кои ќе го изразиме она што сакаме да го преведеме или да го интерпретираме. Да се интерпретира нечиј исказ или нечие верување – во случајов јазикот на мислите – значи да му се придаде на субјектот, односно на неговите верувања и однесувања и цели определена нормативна рационалност, која дури тогаш ќе бидеме во состојба да ја „разбереме“.

Интерпретацијата како холистичко пронаоѓање на интерпретативна шема очигледно не може да биде применета во компјутациската теорија. Процесот на компјутации претпоставува алгоритамска процедура водена од правила, односно, програма. Би било бесмислено да бараме однапред дадена „интерпретација“ во ваквиот процес. Ако ја прифатиме идејата за интерпретација како што бара Патнам ќе биде невозможно во компјутациската теорија и верификациската семантика да се пронајдат јасни критериуми за индивидуација на содржините на менталните знаци, односно нивните значења кои на некој начин ќе успеат да ја зачуваат референцијалната врска.

Патнамовиот аргумент може да го резимираме така што ќе го прикажеме со послаб и посилен аргумент. Послабата варијанта на аргументот е дека ако ја прифатиме верификациската семантика која ја истакнува проксималната компонента над дисталната, компјутациската теорија не може да понуди јасни критериуми за индивидуирање на содржините на менталните знаци, односно репрезентации. Ако содржината на менталните репрезентации делумно зависи од односот кон предметот или состојбата која е репрезентирана, тогаш објаснувањето засновано на проксимални или тесносодржински односи навистина не може да ја исполни задачата која си ја поставува.

Посилната варијанта на аргументот тврди дека компјутациската теорија нема критериуми за индивидуирање на содржината независно од тоа која семантичка теорија ќе ја прифати. Компјутациската парадигма, тврдењето за аналогијата на умот и дигиталниот компјутер, едноставно не дозволува определување на значењето на менталната репрезентација. За да можеме да го определиме значењето на репрезентацијата потребна е теорија на интерпретација, а компјутациското објаснување таквата теорија на интерпретација нема. Аргументот не ја погодува целта бидејќи од една страна теоријата на интерпретација која Патнам ја застапува не го решава проблемот на значењето, а од друга страна аргументот е премногу општ.

Една од важните карактеристики на теоријата на радикалната интерпретација е тврдењето за приматот на семантичките врски кои произлегуваат од структурата на јазикот наспроти релациите кои ги поврзуваат исказите на јазикот со предметите на кои се однесуваат. Ако единствено јазикот ја стабилизира и ја обезбедува содржината на исказот, без разлика на референцијалните врски меѓу исказот и предметот, и доколку не може да се блокира успешно тврдењето за неопределеноста на јазикот, целата аргументација на Патнам станува неоправдана. Алтернативата која ја дава Патнам на компјутациската теорија и самата не го

решава проблемот за која ѝ е понудена. Дури и ако го отфрлиме ваквиот приговор кон Патнамовиот аргумент, останува тврдењето дека аргументот не се однесува само на компјутациската теорија туку важи општо за секоја теорија која нуди објаснување на когнитивните процеси.

Литература:

- Aydede, Murat. 1997. Has Fodor really changed his mind on narrow content? In *Mind and Language* 12 (3-4), pp. 422–458.
- Block, Ned J.; Fodor, Jerry A. 1972. What psychological states are not. In *Philosophical Review*.
- Burge, Tyler. 1979. Individualism and the mental. In *Midwest Studies in Philosophy* 4 (1), pp. 73–122.
- Burge, Tyler. 1986. Individualism and psychology. In *Philosophical Review* 95 (January), pp. 3–45.
- Chalmers, David J. 2003. The nature of narrow content. In *Philosophical Issues* 13 (1), pp. 46–66.
- Davidson, Donald. 1973. Radical interpretation. In *Dialectica* 27 (1), pp. 314–328.
- Davidson, Donald. 1993. Reply to Jerry Fodor and Ernest Lepore's „Is Radical Interpretation Possible?“. In Ralf Stoecker (Ed.): *Reflecting Davidson*: Hawthorne: De Gruyter.
- Field, Hartry. 1978. Mental representation. In *Erkenntnis* 13 (July), pp. 9–61.
- Fodor, J. A. 1980. Methodological solipsism considered as a research strategy in cognitive psychology. In *Behavioral and Brain Sciences* 3 (1), p. 63.
- Fodor, J. A. 1985. Fodor's guide to mental representation: The intelligent auntie's vade-mecum. In *Mind* 94 (373), pp. 76–100.
- Fodor, Jerry A. 1981a. *Representations. Philosophical essays on the foundations of cognitive science* / Jerry A. Fodor. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Fodor, Jerry A. 1981b. *Representations. Philosophical essays on the foundations of cognitive science* / Jerry A. Fodor. Brighton: Harvester.
- Fodor, Jerry A. 1987. *Psychosemantics. The problem of meaning in the philosophy of mind*. Cambridge, Mass: MIT Press (Explorations in cognitive science, 2).
- Fodor, Jerry A. 1994. *The elm and the expert. Mentalese and its semantics* / Jerry A. Fodor. Cambridge, Mass., London: MIT Press (A Bradford book, 1993).
- Fodor, Jerry A. 2000. *The mind doesn't work that way. The scope and limits of computational psychology* / Jerry Fodor. Cambridge, Mass., London: MIT Press (Representation and mind).
- Fodor, Jerry A. 2008. *Lot 2: The Language of Thought Revisited*: Oxford University Press.
- Fodor, Jerry A. 2010. *LOT 2. The language of thought revisited* / Jerry Fodor. Oxford: Oxford University Press.
- Horst, Steven. 1996. *Symbols, Computation, and Intentionality: A Critique of the Computational Theory of Mind*: University of California Press.
- Putnam, Hilary. 1975. *Mind, language, and reality*. Cambridge Eng., New York: Cambridge University Press (His Philosophical papers, v. 2).
- Putnam, Hilary. 1987. Computational psychology and interpretation theory. In : *Artificial Intelligence*: St Martin's Press.
- Putnam, Hilary; Boolos, George. 1990. *Meaning and Method: Essays in Honor of Hilary Putnam*: Cambridge University Press.
- Stoecker, Ralf (Ed.) 1993. *Reflecting Davidson*: Hawthorne: De Gruyter.

- Strijbos, Derek W.; de Bruin, Leon C. 2012. Universal belief-desire psychology? A dilemma for theory theory and simulation theory. In *Philosophical Psychology* 26 (5), pp. 744–764.
- Voltolini, Alberto. 1997. Is narrow content the same as content of mental state types opaquely taxonomized? In: *Analyomen 2, Volume III: Philosophy of Mind, Practical Philosophy, Miscellanea*: Hawthorne: De Gruyter.

PSYCHOSOMATICS: THE PROBLEM OF MEANING IN COMPUTATIONAL THEORY

Bobi Badarevski

Summary

In the context of the philosophical and the linguistic examinations of the relationship between language and thought, the hypothesis of the computational theory of mind is examined, namely that mental processes are causal and semantic, or semiotic. Several types of semantics - conceptual role semantics, semantics of truth conditions, the verification based semantics, and interpretative semantics are analyzed as possible models of the semiotic analysis of thought processes.